

## ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

**Esas Sayısı : 2001/479**

**Karar Sayısı : 2005/1**

**Karar Günü : 6.1.2005**

**Resmi Gazete Tarih-Sayısı : 18.10.2005 - 25970**

**İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN** : Ankara 5. İş Mahkemesi

**İTİRAZIN KONUSU** : 17.7.1964 günlü, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 2422 sayılı Yasa ile değiştirilen 66. maddesinin (c) bendinin, Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

### I- OLAY

Davacının, vefat eden eşinin, 1.4.1977 ile 30.12.1992 tarihleri arasında 462 gün zorunlu sigortalı hizmeti bulunduğu, 600 gün askerlik süresinin de borçlanıldığı savıyla ölüm aylığı bağlanmasına hak kazandığının tespiti istemiyle açtığı davada, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 2422 sayılı Yasa ile değişik 66. maddesinin (c) bendinin Anayasa'ya aykırılığı savını ciddi bulan Mahkeme iptali için başvurmuştur.

### III- YASA METİNLERİ

#### A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

506 sayılı Yasa'nın itiraz konusu (c) bendini de içeren “Ölüm Sigortasından Aylık Bağlama Şartları” başlıklı 66. maddesi şöyledir:

*“a) Malullük veya yaşlılık aylığı almakta iken, yahut malullük veya yaşlılık aylığı bağlanmasına hak kazanmış olup henüz işlemi tamamlanmamış durumda veya,*

*b) Bağlanmış bulunan malullük veya yaşlılık aylığı, sigortalı olarak çalışmaya başlamaları sebebiyle kesilmiş durumda yahut,*

*c) Toplam olarak 1800 gün veya en az 5 yıldan beri sigortalı bulunup, sigortalılık süresinin her yılı için ortalama olarak 180 gün Malullük, Yaşlılık ve Ölüm Sigortaları primi ödemiş durumda,*

*Ölen sigortalının hak sahibi kimselerine aylık bağlanır.”*

#### B- Dayanılan ve İlgili Görülen Anayasa Kuralları

Başvuru kararında, Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine dayanılmış, 60. maddesi ise ilgili görülmüştür.

### IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince, Mustafa BUMİN, Haşım KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Aysel PEKİNER, Rüştü SÖNMEZ, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN ve Enis TUNGA'nın katılmalarıyla 20.12.2001 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

## **V- ESASIN İNCELENMESİ**

İşin esasına ilişkin rapor, başvuru kararı ve ekleri, itiraz konusu Yasa kuralı, dayanılan ve ilgili görülen Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ile öteki yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

### **A- Sınırlama Sorunu**

Anayasa'nın 152. ve 2949 sayılı Yasa'nın 28. maddesine göre, Anayasa Mahkemesi'ne yapılacak başvurular, itiraz yoluna başvuran Mahkeme'nin bakmakta olduğu davada uygulayacağı Yasa kuralları ile sınırlıdır.

Başvuru kararında, 17.7.1964 günlü, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 2422 sayılı Yasa ile değişik 66. maddesinin (c) bendinin tamamının iptali istenmiş ise de; davacının murisi olan sigortalının, sigortalılık süresi boyunca toplam olarak 1800 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödediğine dair bir iddia ve talepte bulunulmamış ve davacı, itiraz konusu kuralın, en az 5 yıl sigortalı bulunup, sigortalılık süresinin her yılı için ortalama olarak 180 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olma koşulunun, murisi olan sigortalı yönünden gerçekleştiği iddiasıyla, kendisinin ölüm sigortasından aylık bağlanmasına hak kazandığının tespitini istemiştir. Bu nedenle incelemenin, itiraz konusu kuralın "... veya en az 5 yıldan beri sigortalı bulunup, sigortalılık süresinin her yılı için ortalama olarak 180 gün..." bölümüyle sınırlı olarak yapılmasına karar verilmiştir.

### **B- Anayasa'ya Aykırılık Sorunu**

Başvuran Mahkeme, davacının murisi olan sigortalının sigortalılık süresinin 16 yıl, 8 ay, 8 gün ve zorunlu sigortalılık süresinin de 495 gün olduğunu, 600 gün askerlik süresinin mirasçıları tarafından borçlanılıp ödenmesi suretiyle toplam sigortalı gün sayısının 1095 güne ulaştığını, itiraz konusu kurala göre, davacıya ölüm sigortasından aylık bağlanabilmesi için murisi olan sigortalının 2880 gün veya en az 1800 gün prim ödemiş olması gerektiğini, kuralda belirtilen her yıl 180 gün prim ödeme koşulunun, sigortalının 10 yıldan az sigortalılığının olması halinde işleyeceğini, örneğin, sigortalının en az 5 yıl sigortalı olması halinde 900 gün, 6 yıl sigortalı olması halinde 1080 gün ve 9 yıl sigortalı olması halinde de 1620 gün prim ödemiş olması durumunda hak sahibi kimselerine ölüm sigortasından aylık bağlanabileceğini, buna göre, bir sigortalının tescil tarihinden itibaren tam 5 yıl sonra vefat etmesi halinde bu sigortalının hak sahibi kimselerine ölüm sigortasından aylık bağlanabilmesi için 900 gün prim ödenmesinin yeterli olacağı halde, sigortalının 8 yıllık süre sonunda vefat etmiş olması halinde 1440 gün prim ödenmiş olması koşulunun aranmasının Anayasa'nın eşitlik ilkesine aykırı olduğunu, davacının murisinin de, en az 5 yıl sigortalı olma ve 900 gün prim ödeme asgari koşulunu yerine getirdiği halde davacıya ölüm sigortasından aylık bağlanmadığını, bunun da Anayasa'da yer alan sosyal devlet ve yasa önünde eşitlik ilkesine aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 29. maddesinde, Anayasa Mahkemesi'nin, kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Anayasa'ya aykırılığı hususunda ilgililer tarafından ileri sürülen gerekçelere dayanmaya mecbur olmadığı, taleple bağlı kalmak kaydıyla başka gerekçe ile de Anayasa'ya aykırılık kararı verebileceği hükme bağlanmıştır. İtiraz konusu kural, sosyal güvenlik hakkı ile ilgili görülmesi nedeniyle, Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen sosyal hukuk devleti ilkesini somutlaştıran 60. maddesi yönünden de incelenmiştir.

### **1) Anayasa'nın 2. ve 60. Maddeleri Yönünden İnceleme**

Anayasa'nın 2. maddesinde, *“Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.”*denilmektedir.

Bu kapsamda sosyal hukuk devleti, insan hak ve hürriyetlerine saygı gösteren, kişilerin huzur, refah ve mutluluk içinde yaşamalarını güvence altına alan, kişi ile toplum arasında denge kuran, güçsüzleri güçlüler karşısında koruyarak gerçek eşitliği yani sosyal adaleti ve toplumsal dengeyi sağlayan devlettir. Çağdaş devlet anlayışı, sosyal hukuk devletinin, tüm kurumlarıyla Anayasa'nın özüne ve ruhuna uygun biçimde yaşama geçirilmesini gerekli kılar. Sosyal hukuk devletinde kişinin korunması, sosyal güvenliğin ve sosyal adaletin sağlanmasıyla olanaklıdır. Sosyal güvenlik, sosyal hukuk devleti niteliğini oluşturan temel kavramlardan birisidir.

Anayasa'nın 60. maddesinde, *“Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir”* denilmektedir. Bu hüküm bireylere yaşlılık, hastalık, kaza, ölüm ve malullük gibi sosyal riskler karşısında asgari ölçüde bir yaşam düzeyi sağlamayı amaçlar. Aynı maddenin ikinci fıkrasında *“Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar”* denilerek bu görevin, Devlet tarafından oluşturulacak kuruluşlar yoluyla yerine getirilmesi öngörülmektedir.

Sosyal Sigortalar Kurumu da, ülkemizde Devlet tarafından, sosyal güvenliğin sağlanması amacıyla kurulan kurumlardan biri olup, yasaların görevlendirdiği alanlarda iş kazaları, meslek hastalıkları, hastalık, analık, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları kollarında hizmet vermektedir. Kurumun sistemi de, çalışanların ücretlerinden kesilen işçi payı ile işverence ödenen paydan oluşan sigorta primi esasına dayanmaktadır. Bu kurum, görevlerini yerine getirebilmek için önceden prim (gelir) elde etmek ve bu gelirleri finansman yöntemlerine göre değerlendirerek 506 sayılı Yasa'ya göre, iş kazalarıyla meslek hastalıkları, hastalık, analık, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarının gerektirdiği her türlü yardım ve ödemeleri karşılamakla yükümlüdür.

Sosyal Sigortalar Kurumu'nun bu yükümlülükleri arasında yer alan “ölen sigortalının hak sahibi kimselerine aylık bağlanması”nın dayanağı olan ölüm sigortası, uzun vadeli yardım yapan bir sigorta koludur. Ölen sigortalının hak sahibi kimselerine ölüm sigortasından aylık bağlanabileceği durumlar, 506 sayılı Yasa'nın 66. maddesinde belirtilmiştir. Anılan maddenin (c) bendinde yer alan ve sınırlama kararı uyarınca incelenen kuralda da, en az 5 yıl sigortalı bulunup, sigortalılık süresinin her yılı için ortalama olarak 180 gün prim ödemiş olması halinde, ölen sigortalının hak sahibi kimselerine ölüm aylığı bağlanması öngörülmektedir.

Bu kural gereğince, ölen sigortalının hak sahibi kimselerine ölüm sigortasından aylık bağlanabilmesinin ilk koşulu, sigortalının en az 5 yıldan beri sigortalı bulunması, diğer koşulu

da, sigortalının sigortalılık süresinin her yılı için ortalama olarak 180 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olmasıdır. Bu durumda, sigortalı, sigortalılık süresi 5 yıl iken ölmüş ise 5 yıl x 180 gün= 900 gün, sigortalılık süresi 6 yıl iken ölmüş ise 6 yıl x 180 gün= 1080 gün, sigortalılık süresi 7 yıl iken ölmüş ise 7 yıl x 180 gün= 1260 gün, sigortalılık süresi 8 yıl iken ölmüş ise 8 yıl x 180 = 1440 gün ve sigortalılık süresi 9 yıl iken ölmüş ise 9 yıl x 180 gün = 1620 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olması halinde, hak sahibi kimselerine ölüm sigortasından aylık bağlanabilecektir. Kurala göre, sigortalılık süresi uzadıkça ödenmesi gereken prim gün sayısı da artacak olduğundan belirli sigortalılık süreleri karşılığında yukarıda belirtildiği oranda malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödeyemeden ölen sigortalının hak sahibi kimselerine ölüm sigortasından hiç aylık bağlanamayacaktır.

Anayasa'nın 2. ve 60. maddeleri uyarınca, Devletçe, sosyal güvenliğin ve sosyal adaletin sağlanmasına elverişli ortamın yaratılması ve bu anlamda sosyal güvenlik alanında getirilecek bir haktan, aynı sosyal güvenlik kurumu içinde yer alan ve temelde birbirine yakın konumda bulunan tüm sigortalıların dengeli ve makul ölçüler içerisinde yararlanmasını öngören düzenlemelerin gerçekleştirilmesi gerekir. Buna göre, itiraz konusu kuralda, malullük ya da henüz yaşlılık aylığı almayan sigortalıların ölümü halinde, geçimi bu sigortalılara bağlı olan ve ölüm nedeniyle bundan yoksun kalan kimseler için, sigortalılık süresi 5 yıl olup, toplam 900 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş durumda ölen bir sigortalının hak sahiplerine ölüm sigortasından aylık bağlanması suretiyle bu kişiler yönünden sosyal güvenlik sağlanırken, prim ödeme gün sayısı bu sigortalıya eşit ya da bundan daha fazla olan bir başka sigortalının ölümü halinde, sigortalılık süresi 5 yıldan fazla olduğundan, prim ödeme gün sayısının eksik kaldığı gerekçesiyle hak sahiplerine ölüm sigortasından aylık bağlanmaması ve dolayısıyla bu kişilerin sosyal güvenlik hakkından mahrum bırakılmaları sosyal hukuk devleti ve sosyal güvenlik kurumunun temel ilkesiyle bağdaşmaz.

## **2) Anayasa'nın 10. Maddesi Yönünden İnceleme**

Anayasa'nın 10. maddesinde, herkesin, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olduğu ve hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamayacağı, Devlet organları ve idare makamlarının tüm işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorunda oldukları belirtilmiştir.

Yasa önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı olacağı anlamına gelmez. Yasaların uygulanmasında dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din ve mezhep ayrılığı gözetilemez ve bu nedenlerle eşitsizlik yaratılamaz. Bu ilke, birbiriyle aynı durumda olanlara ayrı kuralların uygulanmasını ve ayrıcalıklı kişi ve toplulukların yaratılmasını engellemektedir.

Bir sosyal güvenlik kuruluşu olan Sosyal Sigortalar Kurumu kapsamı içinde bulunan, aynı sosyal risklere karşı asgari ölçülerde güvence altına alınan ve aynı kurallara bağlı olan sigortalılar, aynı hukuki statü içinde özdeş durumda bulunan kişilerdir. Aynı durumda bulunan kişilerin yasanın öngördüğü haklardan aynı esaslara göre yararlandırılmaları da eşitlik ilkesinin gereğidir.

Sosyal Sigortalar Kurumu'nun işleyiş sisteminde, ödenen prim miktarı esastır. İtiraz konusu kuralda ise, ölen sigortalının hak sahibi kimselerine ölüm sigortasından aylık bağlanabilmesi için sigortalının sigortalılık süresi yönünden, en az 5 yıl sınırlaması yapılmıştır.

Kurala göre, sigortalılık süresi uzadıkça ödenmesi gereken prim gün sayısı da artacağından, en az 5 yıldan beri sigortalı bulunup, bu sürenin her yılı için ortalama olarak 180 gün (toplam 900 gün) malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş durumda ölen bir sigortalının hak sahibi kimselerine ölüm sigortasından aylık bağlanabilecek, ancak, toplam olarak 900 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olsa dahi sigortalılık süresi 5 yıldan fazla olan bir başka sigortalının ölümü halinde hak sahibi kimselerine bu aylık bağlanmayacaktır. Daha az süreli sigortalı bulunup, daha az prim ödemişken ölen bir sigortalının hak sahiplerinin bu güvenceden yararlandırılıp aynı oranda ya da daha fazla prim ödemiş durumda ölen bir sigortalının, sigortalılık süresinin daha uzun ve bu sürenin her yılı için ortalama olarak 180 gün prim ödenmemiş olması nedeniyle, hak sahiplerini sosyal güvenceden yoksun bırakmak, hakkaniyete ve yasa önünde eşitlik ilkesine de aykırılık oluşturmaktadır.

Yukarıda açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural, Anayasa'nın 2., 10. ve 60. maddelerine aykırıdır, iptali gerekir.

A. Necmi ÖZLER bu görüşe katılmamıştır.

## **VI- İPTAL HÜKMÜNÜN YÜRÜRLÜĞE GİRECEĞİ GÜN SORUNU**

Anayasa'nın 153. ve 294 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 53. maddesi uyarınca, kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü veya bunların hükümleri, iptal kararının Resmî Gazete'de yayımlandığı gün yürürlükten kalkar. Ancak Anayasa Mahkemesi, iptal kararı ile doğacak hukuksal boşluğu, kamu düzenini tehdit veya kamu yararını ihlâl edici nitelikte görürse, boşluğun doldurulması için iptal kararının yürürlüğe gireceği günü ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih kararın Resmî Gazete'de yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.

17.7.1964 günlü, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 2422 sayılı Yasa ile değişik 66. maddesinin (c) bendinin "... veya en az 5 yıldan beri sigortalı bulunup, sigortalılık süresinin her yılı için ortalama olarak 180 gün..." bölümünün iptali sonucunda meydana gelen hukuksal boşluk, kamu yararını ihlâl edici nitelikte olduğundan, bu kurala ilişkin iptal hükmünün, kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesi uygun görülmüştür.

## **VII- SONUÇ**

A- 17.7.1964 günlü, 506 sayılı "Sosyal Sigortalar Kanunu"nun 2422 sayılı Yasa ile değiştirilen 66. maddesinin (c) bendinin, "... veya en az 5 yıldan beri sigortalı bulunup, sigortalılık süresinin her yılı için ortalama olarak 180 gün ..." bölümünün, Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, A. Necmi ÖZLER'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

B- İptal hükmünün doğuracağı hukuksal boşluk kamu yararını ihlâl edici nitelikte görüldüğünden, Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasıyla 2949 sayılı Yasa'nın 53. maddesinin dördüncü ve beşinci fıkraları gereğince İPTAL HÜKMÜNÜN, KARARIN RESMÎ GAZETE'DE YAYIMLANMASINDAN BAŞLAYARAK BİR YIL SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE, OYBİRLİĞİYLE,

6.1.2005 gününde karar verildi.

|               |              |             |
|---------------|--------------|-------------|
| Başkan        | Başkanvekili | Üye         |
| Mustafa BUMİN | Haşim KILIÇ  | Sacit ADALI |

|                    |             |                |
|--------------------|-------------|----------------|
| Üye                | Üye         | Üye            |
| Fulya KANTARCIOĞLU | Tülay TUĞCU | Ahmet AKYALÇIN |

|              |                  |              |
|--------------|------------------|--------------|
| Üye          | Üye              | Üye          |
| Mehmet ERTEN | Mustafa YILDIRIM | Fazıl SAĞLAM |

|                |                 |
|----------------|-----------------|
| Üye            | Üye             |
| A. Necmi ÖZLER | Serdar ÖZGÜLDÜR |

### **KARŞIOY**

Sosyal Sigortalar Kanunu'nun iptali istenilen 2422 sayılı Kanunla değişik 66. maddesinin (c) fıkrasında “Toplam olarak 1800 gün veya en az 5 yıldan beri sigortalı bulunup, sigortalılık süresinin her yılı için ortalama olarak 180 gün Malullük, Yaşlılık ve Ölüm Sigortaları primi ödemiş durumda” Ölen sigortalının hak sahibi kimselerine aylık bağlanacağı öngörülmüştür.

Yasakoyucu bu düzenleme ile ölüm aylığı bağlanmasının temel ölçütü olarak toplam 1800 gün prim ödenmesini kabul etmiştir. Ancak, bu koşulun gerçekleşmemiş olduğu durumlarda, sigortalılar lehine bir yandan sosyal devlet olmanın gereği olarak ölenin geride kalanlarını korumak amacıyla, diğer yandan da Sosyal Sigortalar Kurumu'nun sigortacılık

faaliyetini sürdürebilmesi olanağını gözetmek suretiyle en az beş yıldan beri sigortalı bulunup, sigortalılık süresinin her yılı için ortalama olarak 180 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş durumda ölen sigortalının hak sahiplerine aylık bağlanmasına da olanak sağlamıştır. Bu duruma göre, sigortalılardan ölüm tarihine kadar; 5 yıldan beri sigortalı olanlar 900, 6 yıldan beri sigortalı olanlar 1080, 7 yıldan beri sigortalı olanlar 1260, 8 yıldan beri sigortalı olanlar 1440, 9 yıldan beri sigortalı olanlar 1620 gün ortalama prim ödemişler ise bunların hak sahiplerine ölüm aylığı bağlanacak demektir.

Sosyal Sigortalar Kurumu'nun amacına uygun olarak hizmet verebilmesi sahip olduğu parasal kaynaklara bağlı olduğundan, temel kaynağı prim olan bu Kurumda sigortalıların kuralda belirtilen asgari süre kadar prim ödemek suretiyle Kurum ile ilişkilerini devam ettirmelerini ve Kurumun sağlayacağı haklardan bu suretle yararlanmalarını öngören böyle bir düzenleme sistemin gereğidir. Devletin iktisadi ve sosyal ödevlerinin sınırları ise Anayasa'nın 65. maddesinde gösterilmiştir. Bu nedenle itiraz konusu kural, Anayasa'nın 2. ve 60. maddelerine aykırı değildir.

Öte yandan, en az beş yıldan beri sigortalı bulunup 900 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş durumda iken ölen sigortalılarla, bu şartı gerçekleştirdikten sonra sigortalılık süreleri de devam ettiği halde bu süre içerisinde kuralda öngörülen gün kadar ortalama prim ödememiş olan ve daha sonra ölen sigortalılar aynı konumda olmadıklarından, bunlar arasında eşitlik karşılaştırması yapılamayacağı cihetle, kuralın Anayasa'nın 10. maddesine de aykırı olmadığı düşüncesinde olduğumdan çoğunluk görüşüne katılmadım.

Üye

A. Necmi ÖZLER